

כותב-מוחק ב'

א. שבת קד ע"ב

אמר רב אמי כתב אות אחת בטבריא ואחת בציפורי חייב. כתיבה היא, אלא שמחוסר קריבה. והתנן "כתב על שני כותלי הבית ועל שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור!" התם מחוסר מעשה דקריבה [יותר מסתם קריבה], הכא לא מחוסר מעשה דקריבה.

ב. שו"ת הרמ"א סימן קיט

אשר שאלתם ממני אם מותר לפתוח או לנעול בשבת ספר הכתוב עליו מבחוץ אותיות כדרך שכותבין על הספרים מבחוץ שם הספרים. ואיכא למיחש בזה משום מוחק וכותב בשבת, דהרי כשפותח לא יכולין לקרות האות עוד עד שיחזור וינעלנו, עכ"ל שאלתך... הרי קמן דקריבה לא מקרי מחוסר מעשה כלל, א"כ ה"ה אם היו אלו ב' אותיות כתובים כבר אחת בציפורי ואחת בטבריא ומקרבן יחד לאו כלום עבד, וה"ה אם היו מקורבים והרחיקם לאו כלום עביד ולא מקרי מוחק.

ג. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן ריב-ג

ובעיני הדברים תמוהים. דמה שהביא ראי' מהא דלא מחייב על הקירוב הוא פלא. דגדולה מזה תנן [קד ע"ב] "כתב אות אחת סמוך לכתב פטור." פרש"י ה' אות אחת כתובה ובא זה וכתב אות שני. הנה בזה אין טעם לפטור משום דרק מחוסר קריבה. דבזה ה' מחוסר כתיבה ואף על פי כן פטור. דלא עשה אלא חצי מלאכה. דכבר ה' אות אחת! ומוכח דבמה שכתב אות שני סמוך לראשון לא נחשב כאילו עשה כל המלאכה. ואם כן בה' שני אותיות כתובים וקירבם הרי לא עשה אפילו מקצת מלאכה. ואין סרך חיוב. ואפילו איסורא ליכא: אבל בדינו של הלבוש בסוגר הספר דבשעה שה' פתוח לא ה' שום אות שלם. ואיאת בתוספתא [פי"א יג] ה' שני נקודין וגמרם חייב. הרי דבגמר האות נחשב כאילו כתב כל האות.

ד. ארחות שבת א:טו הערה נב

ואף לפי מה שהבאנו לעיל הערה כג מהגרשז"א והגרמ"פ שנקטו שקירוב חלקי ציור שאינם נאחזים זה לזה לא הוי בגדר כתיבה, מסתבר דהיינו דוקא כשיש תואר של חלקי ציור לכל אחד מהחלקים אף קודם קירובם, אבל באופן שאין להם תואר של חלקי אות או ציור, ורק ע"י קירוב החלקים זה לזה נוצרים הציור או האות – יש לאסור טפי.

ה. שש"כ טז:כג

מותר לשחק במשחקי אותיות וציורים שבהם מניחים אותיות או חלקי אותיות ותמונה זה ליד זה ומצרפים אותם למילה שלימה או לתמונה, והוא שלא יקבע את המילה או את התמונה במסגרת, וגם אין החלקים השונים מתחברים ומתהדקים זה בזה.

ו. ר' דוד ריביאט כותב עמ' 945

Arranging separate particles or components, thereby forming an image or symbol is Kosaiiv. Examples: Lining up bread crumbs, Cheerios, etc. in vertical and horizontal lines to form the letter "T" or in a circle to form the letter "O"...

ז. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן עה

ובדבר דף קרוע בספר אין זה מחיקה כשמרים הדף ולא משום כתיבה כשמניח, ואף להלבוש שהביא המג"א /או"ח/ סימן ש"מ סק"ו דבכתוב אותיות על חודי הדפים אסור לפתחו ולנעלו בשבת מסתבר שיתיר בזה מאחר דברובא דרובא ניכר מחצית האות שעל חלק האחד איזה אות הוא ולא נתקן כלום במה שנשמך לו חלק השני, וכ"ש להמתירין [בחודי הדפים] ואף דההיתר שם כתב המג"א מתשובת הרמ"א משום דעשוי לנעול ולפתוח ליכא משום מוחק וכותב, ובדף שנקרע הא לא נעשה על דעת זה, אבל מסתבר דאין זה תלוי בכוונת העשיה אלא במה שנמצא עשוי לנעול ולפתוח בהכרח ואין זה בשביל להשלים האותיות. ואם הוא באופן שידוע שאיכא שם אותיות שאין ניכרות מחלק אחד שכוונתו להעמיד בצמצום לידע איך לקרא יש לאסור אף להמתירין שם, אבל אין לחוש לזה בסתמא שרוב אותיות ניכרות מחלק אחד.

ח. ר' דוד ריביאט כותב עמ' 960

One should not fit and hold together the two sides of a torn page for the purpose of combining the broken letters to make them legible.

ט. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן מ:כב

פתיחת פרוכת שמילה אחת כתובה בשני חצאיה בשבת, והפרוכת שעשו לארון הקודש בשני חצאים וכתוב עליו"א אני אעביר" והאות עין הוא חצי על חצי הפרוכת דלצד מזרח וחציו השני על חציו הפרוכת שלצד מערב, יש קצת לחשוש להלבוש שהביא המג"א, אבל עיין באג"מ או"ח ח"א סימן קל"ה שבלא חבור כלל מסתבר שאין לאסור, וכיון שהוא חלוק על שני חצאי הפרוכת שאינם מחוברין כלל ליכא איסור, אבל מ"מ יש אולי חשש קטן ולכתחלה טוב שירחקו מערב שבת שני החצאים זה מזה, ובדיעבד ששכחו אין לחוש, ובכלל לכתחלה אין לעשות פרוכת כזה.

ואף בלא אותיות אין לעשות כי הוא כעין שינוי ממנהג ישראל שמעולם היו עושין פרוכת אחת על כל רוחב הבנין שלכן גם בפרוכת שעושין לפני הארון היו עושין פרוכת אחת שלכן אף בלא אותיות אין לעשות שתיים וצריכין לחברם להיות פרוכת אחת.

י. שו"ת הרמ"א סימן קיט

וכזה כתב המרדכי בשם מוה"ר"ם על העוגות הכתובים עליהן אותיות דאסור לשכרם ביום טוב ושבת משום מוחק...
...בנדון דידן, דאף ע"ג דפותח ונועל אינו עושה אלא הקריבה וההרחקה ולא כלום עבד, דהקריבה אינו מעשה כלל... ולא דמי לעוגה שכתובים עליה אותיות דאסור לשוברן דהואיל ואכלן קא עביד מעשה דאי אפשר לחזור לקרבן אח"כ, אבל אם היה מפרידן זה מזה וחזר וקרבן אפשר דשרי דקריבה לאו מעשה הוא. וכ"ש בספר דעומד לנעול ולפתוח, דקריבתו והרחקתו לאו כלום הוא.

יא. ט"ז אורח חיים סימן שמ"ק ב

ופשוט שבזה לא שייך לומר דמדרבנן מיהו אסור לדעת מה"ר"ם כעוגות שזכרנו, דהתם הוה עכ"פ מקלקל כיון דאחר שנשתברו לא מועיל שם קירוב דא"א לעשות מהם חיבור א' אחר ששיכרם אבל כאן אין קלקול במה שמרחיקם ע"י הפתיחה וכ"ש שלא נתכוין אפי' לזה שיהיו האותיות נשברים

יב. אורחות שבת א', בירורי הלכה ו' "ונמצא לדינא"

קריעת אריזות שעל גביהן כתובות אותיות וקורע בגוף האות, לדעת הרמ"א אין בזה איסור כיון ששני חלקי האות קיימים, ולדעת הט"ז הרי זה אסור כיון שמנתק את שלימה, וחמיר טפי מריחוק חלקים זה מזה...

יג. ארחות שבת א טו הערה כז

עוד תלוי נידון זה בשאלה שהובאה לעיל... האם קירוב חלקי האות או ריחוקם הוי בגדר כתיבה או מחיקה... דדעת הרמ"א היא שאין זה בגדר מחיקה כיון ששני חלקי האות קיימים ורק ריחוקם זה מזה [ורק אם יקרע את האות ויאבד את החלקים מהעולם אז הוי מוחק], ודעת הט"ז דכיון שהאות כתובה על גבי נייר אינה מורכבת מחלקים נפרדים לכן קריעתה לחלקים נפרדים אינה כריחוק חלקי אות זה מזה, ויש בה חשיבות מלאכה אף שהחלקים קיימים. ונמצא שאם קורע שקית נייר שיש על גבה אותיות ואינו מאבד את חלקי הנייר מהעולם, לדעת הרמ"א אין זה בגדר מלאכת מוחק, ולדעת הט"ז ה"ז ה"ז הוי בגדר מוחק.

יד. ר' יהושע נויברט, שש"כ ט הערה מה

ובענין הקריעה בין שתי אותיות של מלה אחת, לכאורה יש להביא ראיה לאסור מהא דחותך בין אותיות של השם ית' דבכה"ג חייב... אולם שמעתי מהגרש"ז אויערבך (שליט"א) דאין לחוש, דדוקא לענין מחיקת השם ית' מצאנו בכה"ג כיון שצירוף האותיות הוא גורם לשמו ית', ואם יפריד בין הדבקים הרי הוא ביטל את הצירוף, משא"כ בנידון דידן אין לחוש במה שמפריד בין האותיות, כי כל אות עומדת בנפרד, עכ"ד. אל דצע"ק מהא דסי' שמ במ"ב ס"ק כב (ח) דאסור לחבר אותיות, ומאי שנא כתיבה ממחיקה? ושמעתי מהגרש"ז (שליט"א) דשאני התם דחשיב כמחבר אות לקלף, וכן להיפך, אבל להפריד אותיות מנלן לאסור?

טו. ארחות שבת א טו:לג

מותר לילך בנעל שעל גבי סולייתו חקוקים ציורים או אותיות, אף שבזמן הילוכו על גבי אדמה רכה מוטבעים הציורים האלו באדמה.

הכתב

טז. משנה שבת יב:ג

הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד בין משני שמות בין משני סממניות בכל לשון חייב אמר רבי יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכך היו כותבין על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו.

יז. רש"י מסכת שבת דף קג עמוד א

בכל לשון - של כל כתבים, וגופן של כל אומה ואומה.

יח. רמב"ם הלכות שבת פרק יא:י

והכותב בכל כתב ובכל לשון חייב ואפילו משני סימניות.

יט. ר' דוד ריביאט כותב, הערה יח

כן נראה מוכח מדין דכותב בכל לשון חייב... וכן ברש"י שם... שלא היזכיר לחלק אם באותו מקום או מדינה משתמשים ומבינים באותו כתב ולשון, דמשמע דבכל גוויי מקרי שם כתיבה...

כ. ר' דוד רביאט כותב, הערה ב
ואע"ג דלכאורה מה שעשו רשימה בקרשי המשכן היה עדיף מהרשימה בצפורן בספר, דאילו התם היתה הרשימה סימן לרבים שכל אחד היה מבין כוונתו דאז הוי כאות, אבל הכא גבי רושם על הספר אין כונת הרשימה מובן אלא לאותו שרשם ולא לרבים...

כא. שו"ת שואל ומשיב מהדורה תליתאה חלק א סימן קצד
מ"ש בענין טעליגראף אם מותר בשבת ח"ו להתיר. ומ"ש כיון דאינו דבר המתקיים. חלילה חלילה להתיר שהרי עושה סימניות חייב ורושם ג"כ חייב וכאן הוא סימן ויעשה אות מזה ולא גרע מנוטריקון.

כב. תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק יב [דף יג טור ב]
מהו בכל לשון אפילו אלף אלפא

כג. שולחן ערוך אורח חיים סימן שו
מותר לקנות בית בארץ ישראל מן הא"י, בשבת, והותם ומעלה בערכאות.
הגה: שלהם, בכתב שלהם; דאינו אסור רק מדרבנן, ומשום ישוב א"י לא גזרו (א"ז).

כד. משנה ברורה סימן שו ס"ק מז
עיי' בבה"ל שביארנו דדעת אור זרוע דעת יחידאה היא ואין לה שום מקום בש"ס וכל הפוסקים חולקין ע"ז

כה. ערוך השולחן אורח חיים סימן שו סעיף כב
ובהגה"ה כתוב בסעיף זה דבכתב שלהם אינו אסור אלא מדרבנן ע"ש ומצוה רבה למוחקו מן הספרים וכמה מן הפוקרים תלוי בזה בעוה"ר ואין לזה שום מקום בדין וח"ו לומר כן

כו. **Part of an email communication of November '11, with Rabbi Dr. Avraham Sofer Avraham**
A physician is at home on Shabbat, and he is visited by a Jewish neighbor who has fever and a cough, and seems to need antibiotics for pneumonia. The physician would like to provide a prescription, but wants to know the best way to do it. Is it better to write in English, to email the pharmacy, or to call the pharmacy by phone?
It would be better Halachically to speak on the telephone than write an email prescription. However, I wrote that because of the possibility, however remote, that a verbal prescription may be misunderstood (name of drug or dosage מעולם דברים), it would be better to send an email (writing in English according to the Rama and many poskim is also d"Rabbanan) provided that the computer is on and the writing is kept to the minimum - for example no periods and the back of the finger is used to type (see NA OCh p563-564).

כז. רמב"ם על משנה מסכת שבת פרק יב משנה ג
ותועלת היותו משום כותב או משום רושם, שהאומר משום כותב יתחייב על שתי אותות, אם כתב איזה דבר בשבת בשוגג וכתב עוד שתי אותות בעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת לפי שהכל מלאכה אחת, ולמי שאומר משום רושם ומונה רושם מאבות מלאכות יתחייב שתיים.

כח. ר' דוד רביאט כותב, הערה כא
פשוט כהנ"ל דליתן רשימה דטביעת-אצבע (finger-print) הוי בכלל כותב (אי מדאורייתא אי מדרבנן), וכ"כ בשש"כ מא הערה עה משו"ת ארץ צבי סי' עא...

כט. שו"ע אורח חיים שמ:ה
מותר לרשום בצפורן על הספר, כמו שרושמין לסימן, שאין זה דבר המתקיים.

ל. משנה ברורה סימן שמ ס"ק כד
לרשום בצפורן - ודוקא רשימה כעין קו בעלמא לזכרון שיש בזה איזה ט"ס, ומשום דלא חשיב "כתב" כלל בלא"ה. אבל לעשות כמין אות ודאי אסור אפילו באות אחת:

לא. רמב"ם הלכות שבת פרק יא
הלכה ט: הכותב שתי אותיות חייב...
הלכה י: הכותב אות כפולה פעמים והוא שם אחד, כמו דד תת גג רר שש סס חח חייב, והכותב בכל כתב ובכל לשון חייב...
הלכה יז: רושם תולדת כותב הוא...

לב. **רמב"ם הלכות שבת פרק כג:יב**
כותב מאבות מלאכות, לפיכך אסור לכחול בפוך וכיוצא בו בשבת מפני שהוא ככותב.

לג. **בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף ג עמוד ב**
ומ"מ אנו קבלנו בפרושה שאף לדעת האומר בעלמא יש ידיעה לחצי שיעור מודה הוא בזו שלא אמרו כן אלא כשעשה איסור בהעלמה כגון כתב אות אחת או אכל חצי זית חלב שאע"פ שאינו חייב איסור מיהא איכא...

לד. **שו"ת הרמ"א סימן קיט**
אין לומר מדבעינן ב' אותיות ש"מ דבמשכן ב' אותיות היו, דזה אינו דהשיעורין לא למדו ממשכן רק ענין המלאכה.

לה. **רמב"ם הלכות שבת פרק יא:יז**
הרושם רשמים וצורות בכותל ובששר וכיוצא בהן כדרך שהציירין רושמים הרי זה חייב משום כותב.

לו. **ביאור הלכה סימן שמ:ד "במשקין"**
ובענין רושם רשמים העתקנו לשון הרמב"ם ומקורו הוא מירושלמי פרק כלל גדול וז"ל "הצר צורה הראשון חייב משום כותב והשני חייב משום צובע" וביאורו שראשון רשם את הצורה באבר וכה"ג והשני העביר הצבע עליו ולכך הראשון חייב רק משום כותב עבור הרושם תמונה שעשה והשני שהעביר הצבע במקום הרשום אינו רק צובע בעלמא וכונת הרמב"ם נמי שעשה את הרושם של התמונה וכמו שכתב כדרך שהציירין רושמיין. והנה לא באר הרמב"ם בהדיא אם בעינן שתי צורות דוקא כמו באותיות או דבזה חייב אפילו באחת דחשיבא בפ"ע ומירושלמי הוה מבואר דאף בצורה אחת חייב.

לז. **ארחות שבת א טו:ה**
המציר ציור הרי זו תולדת מלאכת כותב וחייב.

לח. **ט"ז אורח חיים סימן שמ ס"ק ד**
מותר לרשום בצפורן כו'. אף על גב דבפ' הבונה איתא במשנה דרושם הוה כמו כותב שכן היו רושמיין בקרשי המשכן לסי', וע"כ חייב אם עושה ב' רושמים כמו בכותב ואפילו בדבר שאין מתקיים אי' במשנה דפטור, משמע אבל אסור, מ"מ **כאן הוה רושם א' והוה אינו מתקיים, כיון דתרתו לטיבותא מותר כנ"ל לכאורה אלא דקשה דא"כ היה לו להשמיענו דדוקא רושם אחד מותר אבל שנים אסור.** ע"כ נראה דדוקא דומיא דמשכן שהיו רושמיין **שני רישומים להיכר [אחד]** שלא יתחלפו הקרשים ונמצא שלסימן אחד היו עושים ב' רושמים, ובזה אסור מדרבנן אפילו באינו מתקיים, **משא"כ ברושם על הספר בב' מקומות הוה כל אחד סימן לדבר מיוחד** על כן מותר אפילו מדרבנן.

לט. **שו"ע אורח חיים שמ:ד**
יש ליזהר שלא לכתוב באצבעו במשקין על השלחן או באפר. אבל מותר לרשום באויר כמין אותיות (תרומת הדשן סי' ס"ג).

מ. **ערוך השולחן אורח חיים סימן שמ:לב**
וכתיבה בעט של אבר שקורין בלאיי פעדער חייב מן התורה:

מא. **שבת קג ע"ב**
אינו חייב עד שיעשה מלאכה שכווצא בה מתקיימת.

מב. **רמב"ם הלכות שבת פרק ט:יג**
ואין הצובע חייב עד שיהא צבע המתקיים, אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או ששר על גבי ברזל או נחשת וצבעו פטור, שהרי אתה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום, וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור.

מג. **מנחת חינוך מצוה לב מוסף השבת כותב ב**
וכ"מ מלשון הר"מ שכ' "אינו מתקיים כלל" בתו' "כלל" נראה דהיינו שנמחק בעצמו ואינו עומד כלל. ומ"ש אח"כ "שהרי אתה מעבירו" תו' "אתה" שכתב לנוכח משמע דע"י מעשה שלו מעבירו, אפשר אשגרת לשון הוא, כי אין זה סברא כלל כיון דיכול להתקיים הו"ל מלאכתו מתקיימת אף אם ע"י מעשה יכול להתקלקל המלאכה, כי הרבה דברים כגון בונה ותופר וכדומה ע"י מעשה אדם אינו מתקיים ולא תמצא מלאכה המתקיימת. אלא ברור דדוקא אם מעצמו אינו מתקיים כמו כותב במשקין או על עלה כו' כנ"ב.

מד. **מנחת אשר שבת פה:ד**

ולכן נראה יותר להכליל תלוי באופן עשיית המלאכה, דאם מוכח מאופן עשייתה שעשאה רק לזמן, וכן דרך בני אדם לעשות בכה"ג רק לזמן, הוי מלאכה שאינה מתקיימת, כגון בכל הנהו דוגמאות שהבאנו לענין קושר ואורג בשערות וכתיבה בצדי הספרים, דמוכח מעצם המלאכה דהוי רק לזמן בדרך בני אדם...

מה. **משנה מסכת שבת פרק יב:א**

זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב

מו. **רש"י מסכת שבת דף קב עמוד ב**

בשבת - אעושה מלאכה קאי.

מז. **רמב"ם הלכות שבת פרק ט:יג**

הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב, ואין הצובע חייב עד שיהא צבע המתקיים, אבל צבע שאינו מתקיים כלל... וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור.

מח. **שו"ע אורח חיים שג:כו**

אסור לקלוע האשה שערה בשבת, ולא להתיר קליעתה.

מט. **משנה ברורה סימן שג:פב**

לקלוע - מדרבנן משום דדמי לבנין... והכא בשער לא חשיב אריגה משום דהוא מחובר בראשו ועוד דאין סופה להתקיים שעומדת לסתירה [מ"א וש"א בשם התוספות].

נ. **שער הציון סימן שג ס"ק סח**

רוצה לומר, ואיתא בריש פרק הבונה דבעינן דוקא שתהיה מלאכתו מתקיימת, וגם לענין כתיבה קיימא לן דבעינן דוקא שיכתוב בדבר המתקיים. אך בריש פרק הבונה איתא שם במשנה, "כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב," משמע לכאורה דאפילו אם מתקיימת רק על יום השבת לחוד, וכן משמע לעניות דעתי ברמב"ם פרק ט הלכה י"ג, עיין שם היטב... אכן ברש"י שם איתא במשנה דהאי "בשבת" א"עושה מלאכה" קאי, אם כן משמע מיניה דבעינן שיהיה מתקיים תמיד ולא די ביום השבת לחוד, ובעניננו איני יודע, דאולי הוא מתקיים על יום השבת...

נא. **תלמוד בבלי מסכת שבת דף קד עמוד ב**

משנה. הכותב שתי אותיות בהעלם אחד - חייב. כתב בדין, בסם, בסיקרא, בקומוס, ובקנקנתום, ובכל דבר שהוא רושם...

נב. **נשמת אברהם או"ח שמ (י) 10**

כותב הגר"י וייס זצ"ל דבמתקיים עכ"פ יום אחד והוא מלאכת מחשבת שלא ישכח יש חיוב דאורייתא.

נג. **ביאור הלכה סימן שמ סעיף ד ד"ה * במשקין על**

ועיין ברשב"א שבת קט"ו ע"ב ד"ה הא דאמרינן דלענין חיוב שבת לא בעינן שיכתוב במה שיתקיים הכתב לעולם אלא דמקיימי קצת עד שדרכן של בני אדם לכתוב בהן דברים שאין עשויין לקיימן לעולם אלא זמן אחד כספרי הזכרונות וכיוצא בהן לענין שבת מלאכת מחשבת היא ולא בעינן שיתקיים לעולם כדיו.

נד. **נשמת אברהם או"ח שמ (י) 10 הערה מח**

וכתב לי הגר"ש"ז אויערבאך זצ"ל שמותר אף אם הכתב מתקיים שלשה או ארבעה ימים.

נה. **Part of an email communication of December '09, with Rabbi Dr. Avraham Sofer Avraham**

I do not know of any specific source but I guess that the Rav zt"l time frame was because, at the time efforts were being made to produce ink that would disappear after 72 hours (Shabbat and Rosh Hashanna) and hence the "three or four days".

נו. **רמב"ם הלכות שבת פרק יא:טו**

אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד כגון דיו ושחור וסקרא וקומוס וקלקנתום וכיוצא בהם, ויכתוב על דבר שמתקיים הכתב עליו כגון עור וקלף ונייר ועץ וכיוצא בהם...

נז. שו"ע אורח חיים שמ:ה
מותר לרשום בצפורן על הספר, כמו שרושמין לסימן, שאין זה דבר המתקיים.

נח. משנה ברורה סימן שמ ס"ק כה
ודוקא בקלף הקשה דבזמנם היו כותבין על הקלף אבל על הנייר אסור דמתקיים הוא [אחרונים] ודוקא בצפורן אבל אם רושם באיזה כלי שעושה רשימה עמוקה יותר אף על קלף ועץ אסור דמנכר היטב ומתקיים:

נט. מנחת חינוך מצוה לב מוסך השבת כותב י:סוף
ועה"מ ס"י קכ"ד מביא בשם המרדכי דדיו כ"ז שהוא לח ה"ל דבר שאינו מתקיים ומה"ט צריך ליתן הגט לאחר שנתייבש א"כ בשבת אינו חייב תיכף בכותב רק לאח"כ כשנתייבש וה"ל כמו אפי' ובישול וע"ש בב"ש וצ"ע.

ס. פרישה אורח חיים סימן שמ
אין לדקדק מכאן על ספרים שכתוב על הדפין תיבות ושמות הספר וכשפותחין אותן בשבת ויום טוב אזי משתבר האות והתיבה לומר שהוא אסור כמו תיבות שנכתבו על העוגות הנ"ל, דיש לחלק ולומר דשאני העוגות שבשעת אכילתו משתבר האות לגמרי ואין לו תיקון מה שאין כן בפתיחת הספר שאף שכשפותחין אותן מנתק האות מכל מקום כשחוזר וסוגרו הוא מתקן כבתחלה ותחלת כתיבתו עליו נעשה לפתחו ולסגרו וה"ל כמו דלת הנפתח ונסגר דאין בו משום בנין וסתירה וק"ל:

סא. משנה ברורה סימן שמ:יז
וספר שכתוב עליו בראשי חודי דפיו אותיות או תיבות יש אוסרין לפתחו ולנעלו בשבת דע"י הפתיחה שובר האותיות והוי כמוחק וכן כשנעלו הוי ככותב אבל דעת הרמ"א בתשובה להקל בזה וכן דעת הרבה אחרונים וטעמם דכיון דעשוי לנעול ולפתוח תמיד ליכא ביה משום מחיקה וכתיבה והוי כדלת הנסגר ונפתח תמיד דאין בו משום בנין וסתירה וכן המנהג. ומ"מ נכון להחמיר כשיש לו ספר אחר: